

24 ur. V to vodo pomakaj potem slamnato omélo in škropi ž njo bolhe in gosence, kadar jih zapaziš. Namesto oméla utegneš tudi tisto brizglo vzeti, s katero vertnarji cvetlice škropijo. Če je dež izpral to vodo, preden je perje tako terdo postalo, da ga ne morejo bolhe več jesti, poškropi še enkrat. Če je ta voda prehuda, postanete perve dve peresci rade rumenkaste, pa to nič ne škoduje, marveč vse še raje raste po nji. Ako pa bi utegnila ta voda vendar le prehuda biti, kar se lahko pred poskusi, napravi jo redkejo, da ji priliješ še vode.

Poduk

za take, kateri niso zdravniki, kako oživljati dozdevno-mertve in pomagati v naglih smertnih nevarnostih.

Kako ravnati z zavdanimi?

1. Kadar je bilo komu zavdano, je skrbeti, da se strup berž ko berž z bljuvanjem iz želodca spravi. Samo kadar je kdo si s tako imonovanimi razjedljivimi strupeninami zavdal ali da mu je bilo zavdano, na pr.: s hudičevim oljem, kraljevo vodo (šajtvaser), s solno kislino, solnitarjevo kislino, z lugom itd., takrat je treba, preden se napravi bljuvanje, vselej tako delati, kakor bode spodej v 2. in 3. rečeno.

Da se bljuvanje (kozlanje) napravi, je treba nebo in gerlo z mokrim peresom šegetati ali pa naj si zavdani vtakne sam perst v gerlo globoko, kolikor more. Bljuvanje se tudi prav lahko napravi, če si zavdani s kako pijačo želodec prav napolni. Zavoljo tega naj pije prav veliko vode, mleka, siratke in zdolej imenovanih pijač, kozarec za kozarcem, kolikor jih va-nj more. Dostikrat se mu vzdigne potem že samo, če pa ne, naj si šegače še gerlo.

Posebno pa je pri posamnih strupeninah tako-le ravnati:

2. Ostrupenje ali zavdanje z razjedljivimi kisljinami. Zavdani pije zaporedoma več kozarcov vode, v katero se denete 1 ali 2 žljici magnezije ali ubije par jaje, ali pa pije s kredo zmešane vode, mjlilnice (žajfnice) ali mleka, mandeljnovoga mleka; to nekako zveže kislino, posebno jo pa stanjša, in stanjšana kislina se izbljuje potem.

3. Ostrupenje ali zavdanje z lugastimi rečmi. Tù se dajajo z vodo mešane kisline piti, kakor: jesih z vodo mešan, kislj z vodo mešani jagodni sok, med tem pa tudi mleka, mandeljnovoga mleka, olja in skusi naj se napraviti berž berž bljuvanje.

4. Ostrupenje ali zavdanje z mišnico. Napravi naj se koj bljuvanje, pa večkrat, in dá naj se obilo piti vode z železno rujó mešane, magnezije z vodo, mlačne vode, olja, in napravi naj se, če se samo ne vzdigne, bljuvanje, kakor je bilo že rečeno.

5. Ostrupenje z zelenim volkom (Grünspan) in drugimi kotlovinami. Tù se je varovati vsake kisle pijače, in skrbeti je le za večkratno bljuvanje, katero se podpira z obilim pitjem vode z jajcovim beljakom, cukrove vode, magnezije z vodo, mleka, siratke, goveje juhe in žlezastih pijač.

Enako se ravna, kadar si kdo zavdá ali se mu zavdá z izdelki živega srebra in z drugimi strupenimi kovinami.

6. Ostrupenja z rastlinami ali živalmi. Tù sem se štejejo gobe, gljive, gnjileče meso, gnjile klobase, gnjil sir, španjske muhe, turški mak, trobelika, strupeni oreh, naperstek, volčja jagoda, zobnik itd. Tudi kadar človek kaj tacega požije, je skrbeti, da berž ko berž in večkrat izbljuje. Zavoljo tega je treba gerlo šegetati in obilo mlačne vode, žlezastih, oljnatih pijač, vmes pa od časa do časa črnega, gorkega kafeta piti, posebno pri zavdanji po gobah.

Na španjske muhe, na iz njih narejeno omako (tinkuro), na gnjile klobase in na gnjil sir pa olja in oljnatih pijač dajati, je škodljivo.

Če človek, kateri si je zavdá ali kateremu je bilo zavdano, omedljuje ali je omamljen, se mu poliva glava z merzlo vodo, na glavo se pa pokladajo v merzli vodi zmočene rute; če pa slabo sope ali sopsti neha, je ravnati, kakor je bilo pri zmerznjencih pod 9, 10 in 11 rečeno.

Kdor ima dnarja, naj poslušá!

O vseh Svetih pride nov dnar.

Kaj bo pa s starim?

Stari dnar ali ta, ki ga zdaj še imamo, naj je kovan ali papirnat, se bo počasi zamenjal v novega in ta bo potem stopil na mesto starega.

To pa se ne bo zgodilo na enkrat.

Kako pa?

Cekini so že 1. dan tega mesca zgubili ime dnarja, — vrednost zlata pa še imajo, — al kdor zdaj noče cekina za plačilo več vzeti, ga ne more nihče siliti, ako ni bilo že poprej pri kakošnem dolgu izgovorjeno, da se ima s cekini plačati.

1. dan tega mesca so bili tudi preklicani bankovci (šajni) od leta 1811. Le samo cesarske vélike kase v vsaki deželi jih jemljejo do vseh Svetih, — pozneje pa ne bodo za nič. Kdor ima še kaj te robe, naj jo spečá, da ne bode prepozno!

Do vseh Svetih le veljajo še sledeči sreberni dnarji: stari polgoldinar, stare petice po 17 kr., stare petice po 15 kr., stare dvojace. Kdor ima še kaj takega dnarja, naj ga spečá do vseh Svetih; če ne, mu jih nobeden ne bo vzel za plačilo.

O vseh Svetih bode preklican in nikjer več ne bo jeman sledeči kupreni dnar: šajnkrajcarji po 6, 3, 2, 1 in polkrajcarja, razun teh pa tudi naši kupreni groši (3 krajcarji) in pa naši venarji ne. — Šajnastih krajcarjev je še dosti med ljudstvom v tistih deželah, ktere so šajnast dnar imele (pri nas na Krajskem ga že zdavnej ni); kuprenih grošev (3 krajcarji) in pa venarjev je pa še povsod dosti; — kdor tedaj tega dnarja kaj ima, naj se podviza, da ga zmenja ali ž njim plača, — o vseh Svetih ne bo za nič.

Vsi drugi sreberni in kupreni dnarji in pa bankovci, ki jih zdaj imamo, pa bodo tudi še prihodnje in sicer tako dolgo veljavni, dokler ne bojo preklicani, — al o vseh Svetih bojo premenili svojo vrednost po novi veljavi, in le po ti veljavi se bojo v kasah in pa med ljudstvom jemali, takole:

Stari dnar:	po novem dnarji:
Polkrajcarja	pol krajcarja,
Krajcar	1 krajcar in pol,
Dva krajcarja	3 krajcarje,
Sreberni groš	5 krajcarjev,
Petérka (finfarca ali $\frac{1}{4}$ lire)	8 krajc. in pol,
Dvojača	10 krajcarjev,
Desetica ($\frac{1}{2}$ lire)	17 " "
Dvajsetica (stareje kov.)	34 " "
Dvajsetica (nove kov.)	35 " "
Goldinar ali zlatnik	1 gold. 5 krajc.
Tolar ali 2 gold. ali 2 zlat.	2 gold. 10 krajc.
Križavec	2 " 30 "
Polkrižavca	1 " 12 "
Četert križavca	— " 55 "

Le edini ta dnar bo po vseh Svetih, dokler ne bode sčasoma tudi preklican, veljavo imel zraven novega dnarja.

Koliko pa bo novih dnarjev?

Dvanajst jih bo v vsem skupaj kakor je bilo v „Novicah“ že povedano, in sicer troje kuprenih, srebrnih sedmero, zlatih pa dvoje.

Kako jih bomo pa imenovali, da se bomo razumeli?

V „Novicah“ smo se že posvetovali o tem in veljavni možje so se oglasili o tej zadevi, ker res ni vse eno: ali reče eden bev, drug pa mev. Pretresli so častiti gospodje pisatelji to reč od več strani prav dobro in do dobrega uterdili večino imen.

Jez se takrat še nisem spustil v pretres, ker mi ni še voda v gerlo tekla, to je, ker nisem še imel nič pisati o novem dnarji. Zdaj pa, ker hočem novi „Pratiki“ o novem dnarji kaj govoriti, mi je bilo treba imen. Prebral sem pazljivo še enkrat, kar so gospodje v „Novicah“ pisali; — vsedel sem se v svoj navadni kotič na vertu, kjer rad pod milim nebom pišem, in se prav med kmete mislil, češ, kako bo prosti kmetič to in uno imenoval? Dolgo sem prevdarjal in besede obračal, pa vedno le med kmeti ostal, češ, kaj pomaga, če izkujemo besedo, ktera pa nikdar ne bo prišla v usta našega ljudstva!

Kar sem po tem dolgem pretresovanju za dobro spoznal, sem zapisal; potem pa sem povabil tri pametne kmete in dva ljubljanska tergovca v posvetovanje; prosil sem jih, naj mi imenujejo oni nov dnar; potem sem jim povedal jez svoje imena, in vesel sem slišal, da so mi jih vse poterdili. In teh imen sem se poprijel za „Pratiko“, nadjajoč se, da utegnejo berž ko ne obveljati med ljudstvom.*)

So po tem sledeče imena novih dnarjev:

Pol krajcarja ali pol solda (Halber Neukreuzer)

Krajc ar ali sold (Ein Neukreuzer)

Groš (Drei Neukreuzer)

Petérka ali pétka (Fünf Neukreuzer)

Desetica (Zehn Neukreuzer)

Petica ($\frac{1}{4}$ Neugulden)

Goldinar ali zlatnik (Ein Guldenstück)

Dva goldinarja ali dva zlatnika (Zwei Guldenstück)

Mali tolar (Ein Vereinsthaler)

Vélikí tolar (Zwei Vereinsthaler)

Pol krone ($\frac{1}{2}$ Krone)

Krona (Ganze Krone).

Nadjam se, da te imena bojo gladke vsakim ustam, ker nobenega tistih sestavljenih imen ni vmes, ktere se nikakor ne prilegajo duhu slovenskega jezika. Petica me je lepo izvozila iz zadrege nemškega „Einviertel Guldenstück“, ker petica je že stara beseda, s katero so že nekdanj imenovali „Fünfehn“- und „Siebenzehnkreuzer“ ali „Siebenzehner.“ Tudi se štejejo 4 petice za nov zlatnik ali goldinar. Vse druge imena pa so soglasne s tistimi, ki so jih častiti naši dopisniki v „Novicah“ že nasvetovali.

Vrednik.

Potovanje po izhodnem ali po jutrovi deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XLIII.

V torek po velikonočni nedelji, 14. aprila, se napravijo tovarši čez grozovito puščavo, v kateri se je Gospod naš štirideset dni postil, in čez jeriško planjavo k Jordanu in k mertvemu morju. Gospod Kunstmanu pa in meni, ki

*) Ko je bil ta spis že v tiskarnici, sem prejel od čast. gospoda Hicinger-ja o tej zadevi pismo, v katerem mi tožijo, da beseda forint jim je še vedno tern v peti. Jez sem ji dal slovó, ker vém, da po Slovenskem bo malokje to ime obveljalo; zlat ali zlatnik mi najbolj dopada, pa pri nas bo med ljudstvom gotovo goldinar najbolj obveljal. Za $\frac{1}{4}$ Gulden ni gladkeje besede kakor je petica. Da ne bo zmešnjave, bi pač prav bilo, da bi ostali vsi pri gori nasvetovanih besedah, ker niso ljudstvu oktroirane, ampak iz ljudstva vzete.

Vred.

sva težko jahala, je bilo dovolj, da sva te kraje z oljske gore od deleč vidila. — V puščavi tako ni drugzega viditi, kot golo skalovje. Res, da kažejo v puščavi kraj, kjer je blagodušni Samaritan oropanega, hudo ranjenega judovskega potnika, ki so ga tollovaji pol mertvega pustili, našel in pobral, in pa hrib, iz katerega je skušnjavec Gospodu razne okrajne kazal rekoč: „Vse to ti dami, če se na kolena veržeš in me moliš“; — prav za prav pa se ne vidi drugzega kakor strašni prepadi, grozovite soteske in golo skalovje. Važna sta na ti težavni poti le dva studenca — prvi, ki ga „zvirk aposteljnov“ imenujejo, ob podnožji nekoga stermega hriba pol drugo uro od Jeruzalema, ali dobre pol ure pod Betanijo; drugi pa, ki mu „Elizejev studenec“ pravijo, kakih pet ur dalje, eno uro takraj Jerihe. — Slovečega mesta Jerihe pa, ki je bilo nekdanj za Jeruzalemom prvo mesto cele dežele, ni več najmanjšega sledú, le nekoliko revnih koč in kakošen črn beduinsk šotor se vidi še na lepi široki planjavi, na kateri je nekdanj to krasno in po mnogih čudežih posvečeno mesto stalo. Tù se dobivajo tiste cvetlice, ali marveč tisto rastlinstvo, ki mu „rože jeriške“ ali „rože sv. Jurja“ pravijo, ki pa nimajo nič posebnega na sebi, kakor to, da se, čeravno že vse suhe in stisnjene, spet raztegnejo in, tako reči, razcvetejo, ko se v vodo denejo. — Od Jerihe do Jordana in še nekoliko dalje, je široka, lepa, rodovitna, pa večidel zanemarjena ravnina. — Jordan, reka Božja, ki jo vsak kristjan pozna, zvirá na severni meji kanaanske dežele iz podnožja gore „Antiliban“ iz dveh zvirkov, in je srednja, ali marveč majhna, pa globoka dereča reka. Pri ti imenitni sveti reki je jel Janez, Caharijev in Elizabetni sin, v 15. letu cesarja Tiberija pokoro oznanovati in ljudi na prihod Gospodov pripravljati, kakor je pisano v bukvah govorov Izaija preroka: „Glas upijočega v puščavi: Popravite pot Gospodovo; ravne storite steze njegove: vsaka dolina naj se napolni, vsaka gora in vsak grič naj se poniža, in kar je krivega, bodi ravno, in kar je ojestrega, gladka pot. In vse človeštvo bo vidilo zveličanje Božje!“ — Reka ta teče od severja proti jugu skozi dve jezери, namreč jezero Nerom in galilejsko morje ali jezero tiberijadsko kakih 42—44 ur deleč po raznih ovinkih v mertvo morje.

Mertvo morje je sila veliko, čez 20 ur dolgo, in 4 do 5 ur široko, v nekterih krajih pa še širokeje jezero. Tù je bila nekdanj krasna rodovitna planjava, vsa pridno obdelana in jako naljudena; tù je stanoval Lot, Abrahamov bratranec, s svojimi čedami in s svojo družino; in tù ste stale mesti Sodoma in Gomora, dokler ju ni Bog v svojem serdu zastran njih razujzdanosti in gerde sladnosti požgal in potopil. Vso to krasno planjavo, najlepši del kanaanske dežele med judovskimi in arabskimi gorami, zaliva od takrat omenjeno morje ali jezero nekakošne ojestre, zlo grenke in slane vode. Kazen omenjenih razujzdanosti mest je bila res strašna; okolica morja pa ni tako strašna, kakor jo nekteri popisujejo. Res, da je deleč okrog vse prazno in pusto, pa sej je skorej ves južni del kanaanske dežele tudi prazen in pust. — Jako me je veselilo, da sem te kraje, čeravno od deleč z oljske gore precej dobro vidil, in da mi ni bilo treba, dva dni po strašno slabih potih in v veliki vročini, ki bi me bila brez dvoma spet zlo oslabela in poterla, okrog jahati.

Imenitnega, jako zanimivega gerškega samostana, ki mu sveti Saba pravijo, pa nisem vidil. Samostan ta stoji poleg poti k mertvemu morju, kake tri ure od Jeruzalema v puščavi med grozovitim skalovjem. V ti strašni samoti je živel nekdanj tisuč in tisuč pobožnih pušavnikov, katerih jame in v žive stene vsekane votline se še vidiijo. Tudi sv. Saba je živel dolgo časa v ti grozoviti puščavi, in je tù leta 532 v Gospodu zaspal.

Ti kraji so pa tudi, zlasti ob mertvem morji, zavolj Beduinov zlo nevarni. So pa Beduini Izmaelovi zarodniki,

*